

Педагогический опыт учителя музыки: проблема определения

Михаськова М.А.

В статье анализируются различные подходы к определению термина «опыт», «жизненный опыт», «профессиональный опыт», «педагогический опыт» (передовой педагогический опыт), «опыт музыкальной деятельности», «опыт учителя музыки».

Конкретизируется определение педагогического опыта как совокупности жизненного опыта а также знаний, умений и навыков, полученных учителем в процессе учебно-воспитательной работы. Обращается внимание на необходимость результативной практической деятельности педагога в преподавании учебного предмета. Критериями оценки педагогического опыта (передового, новаторского) могут быть актуальность, оригинальность, новизна, эффективность, результативность, стабильность высоких результатов, перспективность.

Взаимосвязь общепедагогических и профессиональных составляющих опыта образуют педагогический опыт учителя музыки. По мнению автора, это есть результатом взаимодействия практической деятельности учителя с учениками на основе музыкального искусства. Профессиональная подготовка музыканта определяется целью и содержанием музыкально-образовательной деятельности в школе (восприятием и эстетическим отношением к музыке, усвоением музыкальных знаний, формированием исполнительских умений). Определяется, что опыт музыкальной деятельности объединяет в себе жизненный опыт и усвоенные знания о музыке на основе ее восприятия, осмысления и исполнения. Отмечается, что в структуру исследуемого явления включаются музыкально-исполнительские составляющие, когнитивный и творческий компоненты, психологические механизмы.

Ключевые слова: опыт, педагогический опыт, педагогический опыт учителя музыки, опыт музыкальной деятельности.

Summary

Pedagogical Experience of a Music Teacher: the Problem of Determination

Mykhas'kova M. A.

Different approaches to the determination of the term "experience", "life experience", "professional experience", "pedagogical experience" (leading pedagogical experience), "experience of music activity", "experience of a music teacher" have been analyzed in the article.

Determination of pedagogical experience has been concretized as a totality of life experience, knowledge, abilities and skills, received by a teacher in the process of educational work, and the attention is paid to the necessity of effective practical activity of a pedagogue in the educational subject. The criteria of evaluation of pedagogical experience (leading, innovatory) can be topicality, originality, novelty, effectiveness, successfulness, stability of high results, perspective.

The connection of general pedagogical and professional components of the experience form pedagogical experience of the music teacher. To the author's opinion, it is the result of interaction of practical activity of the teacher with the pupils on the basis of music art. Professional preparation of a musician is determined as a goal and context of music-educational activity at school (perception and aesthetic attitude to music, mastering of music knowledge, formation of performing skills). It is mentioned that the experience of music activity combines life experience and adopted knowledge about music on the basis of its perception, understanding and performing. It is accentuated that music-performing components, cognitive component, psychological mechanisms, creative element are included into the structure of the studied phenomenon.

Key Words: experience, pedagogical experience, pedagogical experience of a music teacher, experience of music activity.

УДК 378.016 : 78

Остапенко Н.І.,

аспірантка кафедри музичної педагогіки та хореографії

(м. Ніжин)

Курс методики музичного виховання у підготовці майбутніх педагогів-музикантів

У статті висвітлено теоретичні основи, завдання, мета і зміст курсу методики музичного виховання у вищих навчальних педагогічних закладах. Проводиться міждисциплінарний зв'язок з іншими навчальними предметами. Розглянуто види діяльності учителя музичного мистецтва. Прідиляється увага самостійній роботі студентів з методики.

Ключові слова: методика музичного виховання, урок музичного мистецтва, підготовка педагога-музиканта, музична діяльність, навчальна програма, міждисциплінарні зв'язки.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема професійної підготовки у вищих педагогічних закладах освіти завжди була актуальною, бо саме ці заклади мають забезпечувати державу кваліфікованими спеціалістами. Сучасний педагог-музикант має бути інтелектуально зрілим фахівцем, із високим рівнем професійної компетентності, здатний оперативно реагувати на будь-які зміни в освітньому процесі, об'єктивно осмислювати педагогічні явища, готовий до постійного саморозвитку та професійного росту, використовувати як традиційні, так і нові форми й методи роботи, розробляти й впроваджувати власні підходи до навчання і виховання учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.... Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розкривають дослідження І. Гадалової, С. Горбенко, Л. Масол, О. Олексюк, О. Отич, В. Орлова, Г. Падалки, Т. Рейзенкінд, О. Рудницької, О. Щолокової та ін. Концептуальні основи музично-естетичного виховання висвітлено у наукових працях О. Апраксиної, Л. Арчажникової, Л. Коваль, Г. Падалки, О. Ростовського, Л. Хлебникової, К. Шамаєвої, Ю. Юцевича та ін.

Одним із головних завдань масового музичного виховання є залучення до музичного мистецтва підростаючого покоління та сприяння його всебічному, гармонічному розвитку. Завдання педагога полягає у вихованні в учнів розуміння музики та інтересу до неї, формуванні поглядів на сутність і роль музичного мистецтва у житті. Музичне мистецтво у школі є не лише як предметом, а й засобом впливу на дітей, а метою уроків музики є виховання музичної культури учнів як невід'ємної частини їх духовної культури.

Формулювання цілей статті... Розкрити теоретичні основи, завдання, мету та зміст курсу методики музичного виховання у підготовці майбутніх педагогів-музикантів, простежити міждисциплінарні зв'язки з іншими навчальними курсами.

Виклад основного матеріалу... Музичне виховання – цілеспрямоване формування естетичного, ціннісного, особистісного ставлення учнів до явищ музичного мистецтва [5, с. 11]. Робота педагога-музиканта характеризується різноплановістю діяльності: цікаві і захоплюючі розповіді дітям про музику, її форми і жанри, високий професійний рівень проведення занять (розучування і виконання пісень, уміння акомпанувати та імпровізувати на інструменті, надання теоретичних знань у доступній формі тощо), а також впровадження різних видів позакласної роботи. Здійснення цих завдань потребує оволодіння цілим арсеналом знань та умінь і має виконуватись за умови, якщо вчитель любить і розуміє дітей, знає не лише методику проведення уроку, принципи його побудови та особливості організації позакласної роботи, а й добре знає клас, в якому є учні з різними інтересами та здібностями. Доречним є вислів Д. Кабалевського про те, що педагог має «любити музику як живе мистецтво, ... і ніколи не забувати, що не можна викликати в дітях любов до того, чого не любиш сам, захопити їх тим, чим сам не захоплений» [1].

Методика музичного виховання як шкільний предмет передбачає вивчення теоретичних основ дитячого вокально-хорового виховання, а також осмислення досвіду, різних форм та методів вокально-хорової та інструментальної роботи з дітьми. Тут органічно поєднані питання виховання і навчання під час уроків музичного мистецтва у загальноосвітній школі і колективного (хорового та інструментального) виконавства у позакласній роботі, оскільки ці форми масового музичного виховання тісно пов'язані між собою [2].

Спираючись на сучасні дослідження психології, педагогічної практики, вчені визначають *дослідницький, проєктувальний, комунікативний, організаторський, творчий* види професійної діяльності учителя музичного мистецтва, що синтезуються у загальнопрофесійних та спеціальних музичних здібностях, знаннях, уміннях і якостях. *Дослідницька* діяльність спрямована на дослідження наукової та методичної літератури, досвіду науковців та педагогів, розв'язання актуальних музикознавчих проблем; вивчення психології дітей, постійне спостереження за їх розвитком; формування в учнів нових духовних якостей, необхідних для сучасного життя. Результатом такої діяльності є створення педагогом власних дослідницьких проєктів, в яких він індивідуалізується внаслідок застосування нових методичних прийомів та систем. *Проєктувальна (конструктивна)* діяльність передбачає планування художньо-творчого та художньо-педагогічного процесу; вирішення навчальних завдань; побудову уроку та позакласних музичних занять, спрямованих на моральне та естетичне виховання учнів, засвоєння ними знань та формування умінь і навичок; уміння добирати репертуар, враховуючи поставлені завдання, індивідуальні особливості дітей. Основою проєктування педагогічної діяльності учителя є творчість як невід'ємна якість професіонала. Вона вимагає вміння володіти собою, бачити свої недоліки і не перебільшувати успіхи, викликати у собі і в учнях бажання до подальшої діяльності. *Комунікативний* вид включає в себе уміння встановлювати взаємовідносини з дітьми, стати для них авторитетом, викликати довіру та повагу до себе, співпрацювати з батьками, колегами; володіти мистецтвом спілкування за будь-яких обставин. Авторитет учителя залежить від його уміння бути вимогливим і у той же час чуйним. Важливе значення для встановлення

доброзичливих стосунків учня та педагога мають притаманні для творчої діяльності мотиви – любов до музики, радість емоційного пізнання, відданість музичному мистецтву. *Організаторський* вид ґрунтується на практичному вирішенні навчально-виховних завдань у класі та поза ним. Це здатність залучати учнів до різних видів музично-творчої діяльності, використовувати можливості кожного, координувати дії; уміння проводити вікторини, конкурси, концерти, створити ансамбль чи хор, провести батьківські збори, запросити композитора чи виконавця для зустрічі з учнями тощо. *Творча* діяльність педагога проявляється у застосуванні різноманітних методів, в емоційній наповненості уроку, у пошуках нових прийомів виховання через активне залучення школярів до сприйняття та оцінки музичних явищ.

У вишій методикі музичного виховання входить у систему педагогічних наук і займає в ній своє самостійне місце. Як наукова дисципліна методика вивчає загальні закономірності педагогічного процесу на матеріалі шкільного предмета «Музичне мистецтво», а також закономірності, принципи, завдання, зміст, організацію, форми і методи роботи з учнями на уроках музики та у позаурочний час. Розглянута нами діюча програма з методики, розроблена на факультеті культури і мистецтв Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя, відповідає навчальному плану для напряму підготовки 6.020204 – Музичне мистецтво. Необхідність введення означеного курсу обумовлена вимогами сучасної школи до вчителя музичного мистецтва.

На жаль, із кожним роком години курсу з методики постійно скорочуються, що, звісно, впливає на рівень знань та підготовку студентів. І це пов'язано із інформаційним перенасиченням навчального процесу. Величезний перелік дисциплін у навчальних планах, їх надмірні обсяги, створюють серйозну проблему перевантаження студентів. І тут вирішальне значення має не стільки обсяг знань, скільки їх глибина і системність. Слід застерегти від звужування методики музичного виховання до власне дидактичних питань. Такий підхід приводить до теоретичного збіднення курсу і ускладнює пошук оптимальних шляхів формування особистості майбутнього педагога-музиканта.

Метою курсу з методики є формування основ музично-педагогічної культури майбутнього педагога-музиканта [4]; підготовка студентів до здійснення музичного виховання учнів у загальноосвітній школі, надання теоретичних основ щодо завдання, змісту, організації, форм і методів роботи з дітьми; виховання необхідного комплексу умінь та навичок майбутніх фахівців в організації різних форм класного, позакласного і позашкільного музичного виховання та освіти; допомога у ширшому використанні виховних можливостей музичного мистецтва у повсякденному шкільному житті.

Завдання курсу: розкрити майбутньому фахівцю шляхи реалізації навчальної програми у процесі занять з учнями; надати студентам систематизовані знання у галузі теорії і практики музичного виховання учнів; озброїти майбутніх спеціалістів практичними уміньми проведення музично-виховної роботи у школі; навчити використовувати сучасні технології при проведенні уроку музичного мистецтва; забезпечити професійну готовність майбутнього педагога до здійснення морального та естетичного виховання учнів засобами музичного мистецтва; закласти теоретичні основи діяльності педагога-музиканта, необхідних йому для подальшої самоосвіти, самореалізації та удосконалення педагогічної майстерності.

Вишівський курс з методики музичного виховання не спрямовується на розкриття вузькопрактичних питань чи викладу конкретних рекомендацій для вирішення певних завдань. Він має інтегративний характер і спирається на знання й уміння, набуті студентами під час вивчення психолого-педагогічних, музикознавчих та виконавських дисциплін, а також проходження усіх видів практик. Зокрема, вивчення предметів *психолого-педагогічного* напрямку дає можливість зрозуміти завдання, які постають перед учителем; пізнати закономірності, принципи й структуру навчально-виховного процесу, вікові особливості учнів різних класів тощо, без чого неможливо досягнути мету, зміст і структуру музичної освіти школярів. *Музикознавчі* дисципліни (сольфеджіо, гармонія, поліфонія, аналіз музичних творів, історія української музики, історія європейської музики, музичний фольклор) допомагають усвідомити шляхи прилучення учнів до музичного мистецтва, осмислення ними його специфіки; дають основу для аналізу й інтерпретації музичних творів, виховання музичних смаків у дітей, їх музичної культури. *Виконавські дисципліни* (основний музичний інструмент, постановка голосу, хорове диригування) готують музиканта-педагога, здатного не тільки виконувати музику, а й навчати учнів мистецтву співу, гри на інструментах, розвивати їхні музичні та художньо-творчі здібності [5, с. 15]. Вивчення методики безпосередньо пов'язане з *навчально-педагогічною практикою*. Спостереження за діяльністю шкільних та класних колективів, окремих учнів, відвідування та аналіз уроків музики, участь у роботі шкільних гуртків, проведення виховних заходів у класі та поза ним допомагає студентам у вивченні курсу методики та розвиває методичне мислення. Під час практики у школі цікавим та дієвим засобом оволодіння практичними уміньми будуть відеозаписи проведення власних уроків, перегляди яких стануть для студентів реальною можливістю побачити себе «зі

сторони» та провести самоаналіз.

Важливою формою організації навчання у вищій школі є самостійна робота студентів, яка передбачає поглиблене вивчення теоретичного та практичного матеріалу, вдосконалення професійних умінь та навичок, сформованих під час занять. До самостійної роботи з методики можна віднести написання курсових робіт, рефератів, доповідей. Виконання означених видів роботи формує у студентів вміння працювати з науково-методичною літературою та навички пошуку інформації, розширює науковий світогляд, розвиває увагу, сприяє розвитку самостійного мислення, здатності до аналізу та узагальнення.

Кінцева мета курсу полягає у засвоєнні студентами особливостей музичного мистецтва, його пізнавальних та виховних можливостей; основних теоретичних положень методики музичного виховання учнів; закономірностей та сучасних досягнень педагогічної науки і музичного мистецтва, новітніх технологій та методів навчання і виховання; педагогічної спадщини відомих майстрів та діячів музичної освіти, змісту сучасних програм з музичного мистецтва; методики організації музично-виховної роботи з учнями у школі та поза нею тощо, а також сучасних професійних вимог до учителя музичного мистецтва.

Метою опанування курсу методики музичного виховання визначається виховання такої особистості, яка володіє високим рівнем знань та умінь у сфері музичного мистецтва; вміє творчо вирішувати педагогічні, навчально-виховні та художньо-творчі завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, їх музичної підготовки; здатна розвивати музичні здібності дітей у процесі занять; вміє творчо проводити уроки музики у школі та позашкільних закладах; вміє аналізувати, узагальнювати й використовувати на практиці передовий педагогічний досвід у царині музичного виховання школярів, критично оцінювати результати власної педагогічної діяльності, впроваджувати нові методики, програми й ідеї.

Висновки... Виходячи з усього вищесказаного, можна зробити висновок, що курс методики музичного виховання озброює вчителя сучасними методами, формами, відповідними завданнями, які поставлені програмою з музичного мистецтва; забезпечує достатній рівень підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва, здатних на належному рівні організувати й проводити уроки, позакласну та позашкільну роботу з музичного виховання школярів; закладає основи, необхідні педагогу-музиканту для його подальшого саморозвитку та удосконалення майстерності.

Список використаних джерел і літератури:

1. Кабалецький Д.Б. Прекрасне пробуджує добре. Статті, доповіді, виступи / Д.Б.Кабалецький. – К.: Муз.Україна, 1978. – 288 с.
2. Кушка Я.С. Методика музичного виховання дітей: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв / Я.С.Кушка. – Ч.І. – Вінниця: Нова книга, 2007. – 216 с.
3. Олексюк О.М. Музична педагогіка: Навчальний посібник / О.М.Олексюк. – К.: КНУКіМ, 2006. – 188 с.
4. Ростовський О.Я. Методика музичного виховання / О.Я.Ростовський // Програма нормативної навчальної дисципліни. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. – Ніжин, 2015. – 37 с.
5. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник / О.Я.Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.

Транслітерований список літератури:

1. Kabalevskiy D.B. Prekrasne probudzhuie dobre. Statti, dopovidi, vystupy, Kyiv, Muz. Ukraina, 1978, 288 p.
2. Kushka Ya.S. Metodyka muzychnoho vykhovannia ditei: Navchalnyi posibnyk dlia vyshchikh navchalnykh zakladiv kultury i mystetstv, Issue I., Vinnytsia, Nova knyha, 2007, 216 p.
3. Oleksiuk O.M. Muzychna pedahohika: Navchalnyi posibnyk, Kyiv, KNUKiM, 2006, 188 p.
4. Rostovskiy O. Ya. Metodyka muzychnoho vykhovannia, Prohrama normatyvnoi navchalnoi dystsypliny. Nizhynskiy derzhavnyi universytet imeni Mykoly Hoholia, Nizhyn, 2015, 37 p.
5. Rostovskiy O. Ya. Teoriia i metodyka muzychnoi osvity: Navch.-metod. posibnyk, Ternopil, Navchalna knyha – Bohdan, 2011, 640 p.

Анотація

Курс методики музикального виховання в підготовці майбутніх педагогів-музикантів Остапенко Н.И.

В статті освещены теоретические основы, задачи, цели и содержание курса методики музыкального воспитания в высших учебных педагогических заведениях. Проводится междисциплинарная связь с другими учебными предметами. Рассмотрены виды деятельности учителя музыкального искусства. Уделяется внимание самостоятельной работе студентов по методике.

Ключевые слова: методика музыкального воспитания, урок музыкального искусства, подготовка педагога-музыканта, музыкальная деятельность, учебная программа, междисциплинарные связи.

Summary

The Course of Musical Techniques of Education in the Preparation of the Future Pedagogues-Musicians

Ostapenko N.I.

The theoretical basis, objectives, purpose and content of the course of methodology of musical education in higher pedagogical educational institutions have been cleared out in the article. The interdisciplinary connection with other educational subjects has been done. The kinds of activity of the teacher of music art have been studied. The attention is paid to the individual work of students in methodology.

Key Words: *methods of music education, lesson of musical art, training of a pedagogue-musician, musical activity, curriculum, educational program, interdisciplinary connections.*

УДК 371.214(438)

Павленко В.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Житомир)

Програми розвитку креативності в педагогічному процесі Польщі

У статті проаналізовано програми розвитку креативності, а саме: система В. Моляко – КАРУС (Комбінуння – Аналогізування – Реконструювання – Універсальний підхід – Ситуативна поведінка); програма О. Яковлевої, побудована на принципі трансформації когнітивного змісту в емоційний; А. Сологуб – займається проблемою креативної освіти (створення креативного середовища для розвитку компонентів креативності); закон ЕРС Я. Пономарьова – етапи, рівні, ступені. Проаналізовано поняття «креативність». Висвітлюється також програма «Розвиток креативного мислення» середньої школи № 2 та державної школи № 10 в м. Ополе, розроблена для обдарованих учнів психологом Йоанною Мерес-Соблік (Joanna Meres-Soblik). Метою програми є розвиток креативного мислення, стимулювання і розвиток естетичного відчуття дитини, її індивідуальності, що дозволяє отримати задоволення від створення нового продукту, насолоду від досягнутого результату, мотивацію до саморозвитку. Представлені методи навчання, зазначені в польських програмах, спрямовані на розвиток креативної уяви, креативної грамотності, креативного мислення, стимулюють уяву, змушуючи мислити, розвивають креативність під час виконання поставлених завдань і проблем.

Ключові слова: *креативність, розвиток креативності, розвиток креативного потенціалу, програма розвитку креативності, креативне мислення, креативна уява, креативна грамотність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна освіта повинна готувати людей до використання досягнень цивілізації. Креативність людини є основним рушієм прогресу, розвиток якого залежить від збільшення кількості інтелектуально освічених людей. Щоб освіта відповідала вимогам пріоритету гуманістичних цінностей, недостатньо самого реформування її структур. Вирішальним критерієм відбору змісту та методів виховної діяльності повинна стати турбота про людину, її індивідуальний розвиток, розвиток компонентів креативності.

Розвиток креативності школярів у педагогічному процесі представлений двома рівнями:

а) програмно-змістовним, що включає завдання на розвиток дивергентного мислення; комбінаторні завдання; креативні роботи; завдання на розвиток вербальної креативності; облік особистісних пізнавальних інтересів школяра;

б) діяльнісно-операційним, що об'єднує різні форми навчання; педагогічну допомогу і підтримку; особистісний підхід; створення креативного середовища; використання сучасних технологій і методик; упровадження суб'єкт-суб'єктних відносин у навчально-виховну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Відомі різні підходи до побудови програм, що розвивають креативність. Більшість цих програм націлені на розвиток тих чи інших компонентів креативності (Е. де Боно, М. Вертгаймер, В. Моляко, А. Пономарьов, А. Сологуб, Е. Торренс, О. Яковлева та ін.), а саме: